

ERDÉLY

HONISMERTETŐ LAP.

AZ ERDÉLYRÉSZI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

VI. évfolyam.

Szerkeszti: RADNÓTI DEZSŐ.

Kolozsvár, 1897. 3. szám.

A szép Erdély.

mely nemzet politikai önállóságát elveszti, az föltétlen bizonyossággal veszít egyéni önállóságából is, mert a két fogalom: politikai önállóság és egyéni önállóság -- szoros kapcsolatban áll egymással.

Ennek a tételnek igazságát mi magyarok is éreztük különösen az abszolutizmus idejében, ám de mióta politikai életünk a liberális irányzatnak hódol, mióta több önállósággal működik a kormányhatalom, mióta a közkormányzatba nemzeti szellem is vegyül: azóta társadalmi önállóságunk is kezd megerősödni. Ön-bizalmunk visszatér s őszinte lelkesedéssel becsüljük meg azt, a mi a mienk.

Pedig volt idő, mikor kevésre becsültük önmagunkat. Viseletben, szokásban, beszédben majmoltuk a külföldet, faji individualitásunkat eltorzítottuk és szinte ki voltunk téve a megsemmisülés veszélyének. A magyar szó nem hangzott előkelően, a magyar konyha nem volt elég ízletes s a kinek pénze volt, az a külföld világvárosaiban szerezte meg vele szórakozását, s nagy kedvteléssel annyival tette gazdagabbá az idegent, a mennyivel szegényítette nemzetét.

Ennek a téves iránynak hódolt és részben hódol ma is a túristaság. Társadalmi és egyéni megrögzött rossz szokás, az önálló ítélet hiánya okozta azt, hogy hosszú időn át nem ismertük fel a magyar föld túristasági szépségét, a magyar föld ethnográfiai kincseit, hanem haladtunk idegen reklamok megtévesztő nagy hangja után és azt hittük, hogy a ki a természetet látni, csodálni akarja, a ki gyönyörűséget keres a szabadban, s látni szeretné az isten alkotásának fönségét, annak pénzével el kell utazni külföldre, mivel nálunk nincs és nem lehet semmi látnivaló.

Naiv hit, de megrögzött hit, a mit most az E. K. E. igyekszik kiírtani. Nem könnyű munka, de ha sikerül, egy nagy ténnyel több, a mivel a nemzeti ügy munkáját elősegítette.

Egyfelől hazai ifjúságunkkal kedveltetni meg a túristaságot s fogékonytá tenni őket mindazon szépségek iránt, melyet a mi hazánknak is pazar kézzel nyújtott a természet: nagy és szép feladat. Megszerettetni a mi hegyeinket, a mi szikláinkat, a mi vizeinket, a mi völgyeinket, hogy ezáltal megszeressék azok összeségét: a hazát, azzal a forró ragaszkodással és önfeláldozó szeretettel, a mely egykor a thermopilei hősokeket nemzette Spártának. És másfelől vágyat ébresztetni az idegennél látni azt a földrészt, melyet a Kárpátok ölelnek körül, vagy azt a rónát, melynek végtelenségén elfárad a képzelet, a «sebes szárnyú sas.»

Miért mennétek a svájci hegyekre, hiszen édesebben csillognak a Kárpátok ormai s Riviera rózsaberkeiben nem terem szebb virág, mint az erdélyi havasi rózsa. És nem bűvöl-e el édesebben idegen sivatagok lomha képeinél a magyar alföld káprázatos délibábja?

A mi ifjúságunk még nem ismeri a mi hazánk természeti pompáját. Azért van mindez, mert a mi túristaságunk még fiatal korát éli, csak most igyekszünk a közfigyelmet, hazánk természeti szépségeire terelni. Eddig a túristaság annak a rossz és hibás divatnak hódolt, mely szerint minden szép, minden érdekes, melyet a természet reprodukált, csak a külföldön található fel, s míg sovárgó szemünk dél narancserdeit Svájc magaslatait, vagy a tengerpartok virányait kereste, nem vettük észre a mi fönséges szikláinkat, vadregényes havasainkat, üde fenyveseinket, mojló vizeséseinket, csodás barlangjainkat s a természet annyi más remekét, melyekkel az erdélyi részek gazdagon vannak megáldva.

A kinek a túristaság gyönyört szerez, a ki örömét leli az ethnográfiai viszonyok tarka változatosságaiban, annak Erdély igazi kincses bánya, mert mindezekhez aránylag csekély fáradsággal juthat. Ma már meg van könnyítve a lehetőségig az út mindazokhoz a természeti ritkaságokhoz, melyekhez a túristák széperzéke s természet iránti szeretete vonza.

A nemzet, a társadalom hálája kíséri azokat, a kik kitartó és önzetlen munkával működtek közre, hogy a mi szép erdélyi részünk tündérszépségeit is megismertessék, nemcsak hazánk fiaival, de azokkal a külföldiekkel is, a kik előtt eddig a magyar föld túristasági szempontból terra incognita volt.

És méltán lehet hálás a nemzet irántuk, hiszen az előítéletekkel szembe szállva igyekeztek és igyekeznek ma is, lerombolni azt a közhiedelmet, hogy csak a külföld nyújt túristaságilag érdekes látnivalót.

Megtanuljuk ebben az irányban is becsülni, szeretni azt, a mi a mienk és a svájci az ő hegyeit nem mutatja büszkébben a túristának, mint mi égretörő Kárpátjainkat.

Általános kulturális haladásunkkal, a magyar túristaság is karöltve halad már. Lassanként tudomást vesz a világ szép Erdélyről, mert végre öntudatra ébredtünk és megismertük, hogy a mi szép földünk is meg van áldva minden széppel, minden jóval, a mit eddig közelségénél fogva nem láttunk meg, s a mit eddig a külföld majmolása miatt elfeledtünk.

Völgyön és bérceken tavasz fuvalma leng. Nemsokára eljön az idő, midőn zarándok-útra kél a turista, hogy megcsodálja Erdélyt és megszeresse a magyarok ezredéves hazájának vadregényes részét.

És ha a külföldi szívében rokonszenvet visz tőlünk messze hazájába, olyan eredmény ez, melyet a túristaság szolgálatában is álló E. K. E. legszebb sikerei közzé számíthat.

Túrista tanácsadó.

Irta: Hangay Oktáv.

II.

Senki se bánja meg annyira a hegyekre történt kirándulását, mint az, a ki a napi időjárás rohamos változására nézve, nincs kellő ruházattal ellátva. A nyárközép déli óráiban a magas hegyekben is meleg szokott lenni, de nagymérvű a hőmérsék sülyedése 6—7 óra felé. Az u. n. kánikulában lent a lapályon vagy alacsony fekvésű völgyekben az éjszakák is ép oly kiállhatatlan tikkasztók, mint a nappalok, de a hegyekben a déli legmagasabb s esti legalacsonyabb hőmérsék között igen nagy a különbség. Az Andrassy-havasok nem sorolhatók az alpesi régióhoz, mégis reggeli 9 órától délutáni 4 óráig 18—22 fok meleg után estefelé rohamosan leszáll 6—8 fokra a hőmérsék, sőt akárhánszor 3—4 foknyi deres reggelre ébredtünk éjjeli szabad ég alatti sátorunkban. Ezekben a hegyekben levő grófi lakokban még júliusban és augusztusban is estefelé be kell fűteni a szobákat s el nem feledem első kirándulásom alkalmával (aug. 19.) túrista társaim bámulatát, hogy szobánk befűtését rendelttem el esti visszaérkezésünkig. Persze, midőn naplemente után dideregni kezdtek, vajmi jól esett a lángholó kandalló mellett teázni s tarokkozni!

Hogy ily körülmények mellett a len, piké, selyem, battiszt vagy kreton szövetek a turistának meg nem felelhetnek, az természetes. A legveszedelmesebb meghülést szerezhetné meg bármily különben edzett természetű útas is, főleg ha egy esetleges vihar után még átázás is járul a hűvös esti szélhez. A kinek nem telik a drága angol gyapjú szövetekre, az csináltasson az Európa-szerte használt olcsó abaposztóból (loden) alkalmas ruházatot. Ezt a posztófélét már a brassói, zsolnai, gácsi, pinkafői gyárak is sokféle választékban készítenek s a külföldiek között a stájer vagy tiroli lodenek is rendkívül keresettek a turista világban. A gyapjú minőség fenntartandó az ingeknél is s két vékonyabb, de nem hamisított Jägering okvetlen szükséges. Nincs kellemetlenebb, mint a len vagy sifoning, ha hosszabb járás után átizzadva, az esti pihenőnél lassan szárad. Ez a baj pedig teljesen elkerülhető praktikus gyapjuingben, pláne ha a kitűnő s drága angol ingekre áldozhat valaki. Azt mondhatják többen bizony ez nem szükséges, hisz nyári városi ruhában voltak tavaly is a Bucsecsen vagy Ünökön. Lehet, hogy ez sikerült szerencsés időjárás mellett, de egy rögtöni változásnál hányan jártak már pórul holmi sétatéri ruházattal!

Gyalog túristák legjobban teszik, ha a rövid térdig érő nadrágot (Pumphosen, Knikerbocker) szabattják maguknak, mely a térdhajlást nem feszélyezi s melyhez még a magas gyapjuharisnyák szükségesek. Rövid időre kirándulók vagy lóháton túristáskodók maradjanak a pantallónál. A tiroli efedetű bőrnadrágok épen nem praktikusak, mert ha nedvesek lettek, nehezen száradnak, ha pedig egyszer megszáradtak, rendszeren kemények, feszesek lesznek. A kalap legyen szintén lodenből, híres jó fajták kaphatók Késmárkon. Ha széljárta csúcsokra, meredekekre szól a kirándulás,

hálni, a beállott köd vagy késelem miatt, midőn aztán kitűnő szolgálatokat tehet ily nagy ballaszt is, mert sokszor még a törpefenyő se kapható az éjjeli tűzelésre. Ha mokány lovakon járjuk a gerinceket s esős idő talál érni bennünket, a gummi-köpenyeget magunkra öltve s a csuhát fejünkre húzva, minden akadály s baj nélkül folytathatjuk útunkat. Tudományos kutatásoknál, geológiai vagy botanikai excursióknál, midőn egy magas vidék átvizsgálása végett egy-két napot kell töltenünk

oly hegyek ormain, melyeken még pásztor-kaliba sincs, — szokás kisebb ponyva sátor is külön lóra pakolva elvinni, mint ezt a Vunetul s Öreghavas bejárásánál magam is gyakoroltam. Ekkor el ne feledjük az éjjeli szállást még 6 órai esti világosságnál a fenyves valamely szélében kikeresni, nehogy ránk sötétedjék, mikor aztán embereink képtelenek hamarosan a sátor felütéséhez szükségelt fenyőszálakat kikeresni s a ponyva kellő kifeszítéséhez a sátor favázat elkészíteni. A kiknek mérnöki vagy geológiai munkájuk elvégzése kiszabott időre van meghatározva, azokat a beállott »czer-na eső« nem tartóztathat vissza, ezeknek sátorra okvetlen szükségük van.

Az élelmezést illetőleg a túrista jól gondolja át a vidéknek erre nézve ismert viszonyait, mert csak így érheti el, hogy se keveset, se sokat ne vigyen magával.

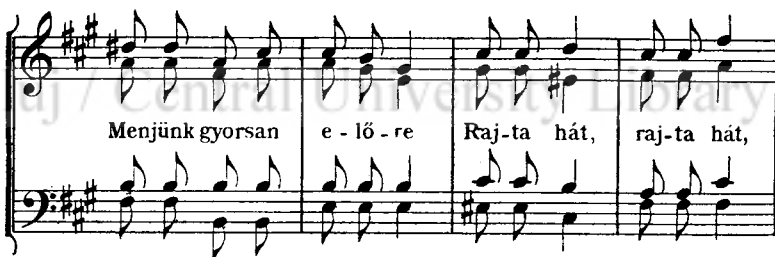
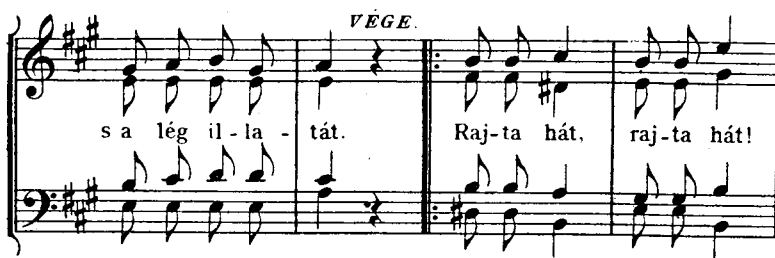
Ha városokat, nagyobb községeket, fürdőhelyeket is érint utjában, könnyen felnyithatja tarisznyája tartalmát, — de ha napokig, hetekig jár, főleg a mi keleti magyar Kárpátunkban, túrón, tejen, kukoriczakásán, puliszkán kívül alig kaphat egyebet. Oláh vidéken, hol a nép félénk, tartózkodó, még ezekhez se juthat mindenkor, ha még annyi pénzt is mutogatna. Jó dolog ily hegyekre való kirándulásnál 10—15 kis pakli dohányt eltenni podgyászába. Velem többször megtörtént, hogy semmi árért se adtak volna (tán babonából) egy liter tejet se, de a dohány látására még bárányukat is kinálták. Volt velem túrista, ki csak ke-

nyeret s szalonnát vitt magával s az isztinákban tejjel, túróval kihuzta a 10—14 napi vándorlást is, sőt az idegen gyomornak oly nehéz havasi bálmosból is jóízűen tudott vacsorálni. A pusztán havasi eledellel a kezdőnek óvatosságnak kell lennie, már a tej is sokszor nagymérvű hasmenést okozhat az útban s az éhes gyomorral elköltött zsírtól csepegő bálmosnak sok völgyi ember megadta már árát.

Óvakodni kell a hegyászó gyalog-túristának a

szesz italoktól; főleg közvetlen a lejtő vagy meredek megmászása előtt soha se igyék egy pohárka jó konyaknál vagy házi pálinkánál többet. Szívgutára hajlandó, vérmes mérsékletű túrista pedig egyáltalán ne élvezzen szeszfélét, mert a fölfelé járásnál beálló erős szívdobogás, szédülés, hirtelen rosszullet, már első jelei lehetnek a szélhűdésnek. Angol jeles hegyászók, nagyobb fáradság előtt egy félliter tejet isznak, melybe egy pohárka konyakot kevertek s az rendkívül erősítő. Midőn az esti táborozás a fenyők alatt beállott s munka után vagyunk, szabad csak a kulacs tartalmát jobban megkönnyíteni vagy rummal vegyes teázást a lobogó tűz mellett kezdeni. A magam életéből is tudok két szomorú példát, hogy halálba kergethet valakit a hegy-mászás előtti poharazás. Egyik jó barátom Sz—y a Raxalpon, másik P—cs a bihari hegyekben halt meg szív-

gutában, mászás, fölfelé gyalogolás közben. Ha megessett velünk, hogy útunk előtt a túlajtott vendégszeretetet boros fővel áztatott el, egy lépést se tegyünk gyalog a hegynek, hanem maradjunk helyben, míg a mámoros homlok kiderül.

te - tő - re!
A %-tól „Vége”-ig.

Túristaság a történetben.

I

Csak a legújabb kor tudományos kutatásai mutatták meg, hogy Herodot megfigyelései mennyire helyesek, mennyire találók voltak.

Vigasztalhatatlan vagyok, hogy nem írhatom le részletesen útazásának módját; de az igazat megvallva, senki sem tud arról bizonyosat.

Mily úton haladt? Bizonyára a futárok, a kereskedők, a karavánok ösvényein, országútain haladt. Hol ló vagy öszvér vagy teveháton, hol gyalog, hol egyedül, hol karavánokhoz csatlakozva.

Az utak biztonsága akkor vajmi gyarló volt. Rablók, tolvajok, utonállók lepték el a jártabb utakat és ezért az emberek csak csoportosan mertek útazni.

Mintha látnám szemeim előtt Herodot alakját; oldalán egy kis zsák ételmiszterrel, egy másik mindenféle írással telve. Mintha látnám őt, az út porától ellepve, egy palmaerdő tövében vagy egy forrás fölé hajolva, hogy égető szomját a hús nedűvel eloltsa. Utazásai nem sokba kerülhettek. Hiszen csak oly pénz volt nála, mely szülővárosán kívül sehoh sem bírt értékkel.

Számos nehézséggel kellett Herodotnak megküzdenie, hogy a beúrt országok leírását magával vihessen, hogy egy-egy mondát, regét megszerezhesen.

Mennyivel boldogabbak mai utazóink!

Egy nyomás a fényképező gépen s megvan a tájkép, egy kevés mozgatása a táviró billentyűnek és ezer mértföldnyi távolságban jelenik meg a leírt betű.

De menjünk tovább néhány századdal. Hagyjuk el Herodot barátunkat és hatoljunk be a rómaiak történetébe.

Tudjuk például, hogy Hadrián császár birodalmában igen sok országutat építtetett, s egyáltalán igen

szenvedélyes útzó volt. De bíz ez sokkal könnyebb volt neki, mint más halandónak. Hisz rendelkezésére állt a császári méltóság auktoritása, az abszolút uralkodó hatalma. Egy intésére ezer és ezer kéz fogott munkába, s utak, paloták mintha a földből nőttek volna ki parancsára.

A rómaiak voltak különben is az ókor legnagyobb pazarlói. Az útazást, a nyaralást szenvedélyesen szerették. A nápolyi öblöt (akárcsak a mai Rivierát) száz és száz kéj-
 övezte. Számos »grand hôtele«, színház, márványfürdők, szórakozó helyek megadták az elkényeztetett rómaiaknak mindazt a kényelmet, a mit akár a legelkényeztetettebb fin de siècle is megkivánhatna, kertjeik, épületeik pazarul voltak berendezve, és ezért nem csodálhatjuk, hogy annyira nem szívesen hagyták el a szülőföldet, hogy annyira félték az útazástól.

Ha egy római-
 nak az Alpokon kellett átkelnie, szíve, lelke remegett a félelemtől. Félt a magas hóborította hegyektől, félt a göröngyös országúttól, a tenger rejtélyeitől.

Tudjuk, hogy Horácius mennyire aggodott Virgilius miatt, ki hajóján egy kis útazást téve, a szokottnál tovább elmaradt, s mily nyugtalan volt Gallusnak az Alpeseiben való tartózkodása alatt.

A rómaiak uralma alatt bíz nagyon szomorú idők jártak a túristaságra. Az utakat

csak barbár népek, vándorló, rabló, gyilkoló csoportok népesíték. De végre felvirradt a túristák napja is.

A kereszténység terjedésével mindig gyakrabban látjuk az országúton a jámbor barátokat, kik száz és száz veszélyvel küzdve terjesztik az Isten igéjét.

A népek reformálódtak, a hajózás felvirult, a kereskedelem új életre ébredt és a vállalkozási szellem, a kalandvágy hatalmasan feléledt néhány tengerparti városban. Ez azon idő, amelyben Genua és Velence virágzásuk korszakába léptek, és a világegyetem képe

TRIO.

Ha a vi dék-nek Bá-ja sa lég-nek Il-lat-ja

át-hat-ja So-vár ke-be-lünk: lünk.: Honsze-re-ke-belünk:

lem-től Lángra gyu-ladt szív-vel Zengjük a hon-ért el

Buz-gó é- ne - künk! Buz-gó é- ne - künk! é- ne-künk!

Kend újra a §-tól.

a folytonos felfedezések következtében a bámuló emberiség szemelattára majd minden perczen változott.

1251-ben, midőn Franciaország királya, Szent Lajos, Egyiptomban fogoly volt, született Velencei társaságban egy gyermek, ki a keresztségben Velencei patronusának Marconak nevét kapta. Polo Miklós, a gyermek atyja, távol Ázsiában, a hatalmas Khublai khán udvaránál időzött és midőn hazatért, fia már 14 éves volt. E gyermek volt hivatva, hogy felnőttével a rómaik idejében annyira hanyatlásnak indult túristákat életre ébreszse és a középkor leghiresebb túristájává váljék. E férfit *Marco Polo* volt.

Marco Polo 20 éves volt, a midőn nagy túsárára a mongol khán udvarába elindult. Európába egy negyed század múlva jött csak vissza, hogy a bámuló világot a Kelet mesés kincseiről, gazdag és nagy népeiről, előrehaladt kulturájáról értesítse, és felfedezéseivel a népismének, a geografiának, az összes tudományoknak új hatalmas lendületet adjon. Nem akarom a középkor földrajzi viszonyait ismertetni, hisz nem földrajztudósok, hanem túristák vagyunk. Ép azért Marco Polo 1296-ben megjelent könyvéből csak azon részeket ismertetem, melyek reánk túristákra érdekléssel bírnak.

Egy negyed-százados séta, a fél földgolyó körül! Vatóban szép rekord, ha nem is biciklin, hanem csak gyalogszerrel tették meg. A mint látjuk, Marco Polo ugyancsak jó stayer volt és nem valami gyors menő, mert a míg Velencéből Kináig jutott el, csekély 4 év repült el feje felett. Emez út nagyobb részét karavánokkal, kereskedőexpedíciók társaságában tette meg. Felszerelésük egyszerű volt. Egy bőr öltözet, néhány egyszerű tarisznya, telve tejet tartalmazó üvegekkel, egy kevés hussal és kenyérral. Számtalan sivatagon, exotikus tájakon, hol tikasztó melegben, hol dermesztő hidegben, de folyton törhetlen erélylyel vándorolt célja felé. A sivatag pora feltörte lábait, égető szomjuság, kínzó éhség vajmi gyakran gyötörték, de ő el nem csüggedett és annyi veszedelem, annyi kaland után mégis célhoz ért, megérkezett a mongol khán udvarába.

Ne higyük, hogy Marco Polo civilizálatlan, bárbar országba érkezett meg. A mongol birodalom akkor hatalmas, gazdag, kitünően kormányzott ország volt.

Az ország fővárosa Cambaluc, a mai Pekking, Khublai khán székhelye, egyike volt a Kelet legfényesebb városainak. E város, márvány palotákkal, szebbnél-szebb középületekkel, a Kelet kulturájának központja volt. Itt központosult a világbirodalom egész kormányzata, itt futottak össze a komplikált államgépzet összes szálai. A királyi udvar fénye bámulatos volt és oly mesés pompát fejtett ki, mely mellett a mai uralkodók háza, díszes szertartásai csak szegényes fitogtatásnak látszanak. Khublai khán udvari háztartása óriási összegeket nyelt el, a mit legjobban jellemez az, hogy az állam adósságai 1600 millió frankra rugtak. Marco Polo hazajöttkor a Kelet pompájának, előrehaladt kulturájának képét festé. Egész Európa fantáziáját felizgatták e csodás, nem remélt felfedezések, a Kelet műveltségének ily nem hitt fejlettsége Tudomány-szomj, mely egyúttal a kalandvágy is, a földrajzi ismeretek iránti előszeretettel hatalmasan feléledtek és im-

pulsusát adták ama hatalmas mozgalomnak, mely a felfedezések korszakát eredményezte.

Egy évszázaddal később Franciaország ajándékozta meg a világot a szenvedélyes túristák egy típusával. Ha azt mondhatjuk, hogy Herodot, kitünő történész, Marco Polo híres felfedező, úgy *Froissard*tól sem tagadhatjuk meg azt, hogy nagyszerű sétáló, kitünő riportter volt. Utazásai számtalanok és úti élményeit oly kedves humorral, oly élénk szin pompával adja elő, hogy az utazás iránti vágyat ily módon ébreszti fel ezer és ezer emberben.

Froissard megfordult egész Franciaországban, Német és Olaszország, Albion, Skócia összes vidékeit ismerte és beúta, legtöbbnyire lovon, kocsin, de gyalogszerrel is járta be a világot, jelen volt minden ünnepegnél, ismert minden nevezetes személyiséget; ha egy városba érkezett, első dolga volt a szobrokat, középületeket megszemlélni és a lakosoktól a város legapróbb ügyei iránt is tudakozódni. Midőn Franciaország összes vidékeit beúta, már arra vállalkozott, hogy emlékeit összeszedve kiadja, de ekkor mondták meg neki, hogy Spanyolországban harcz készül, óriási összeesküvést fedeztek fel; kapta tehát magát és átrándult Spanyolországba, és midőn megtudta, hogy e nagy összeesküvés szálai Hollandiába vezetnek, oda sem volt rest ezer veszélylyel, ezer fáradalommal elvándorolni.

Mai riportereink mindmeggannyian nagy professzionisták, de a mi Froissard barátunk tiszta amatőr. És e mellett mily kedves, és szívből optimista, néki az összes emberek jók és szivesek, a nők mindenütt kedvesek és elragadó. A legkisebb erődítmény neki hatalmas vár, a legkisebb falu fényes székesváros. Soha megelégedettebb, szerényebb túristát nem láttunk. Nemde mily jó levelezője lett volna ő a Touring Clubnak?

Franciaországban a középkorban az utak állapota rendkívül rossz volt. Egységes államhatalmat, kormányzatot nem ismertek, számtalan olygarcha osztotta meg maga között az országot. Ezek egymás közt nem igen közlekedtek, utakat nem építettek, mindenki saját magának élt, elzárkózva várában vagy városában. De később, midőn a királyi hatalom emelkedni, az állam konsolidálódni kezdett, politikai helyzete javult, külhatalma növekedett, — de különösen XI. Lajos uralkodása alatt — már államkormányzati okokból is számos államutat építettek. Ennek következtében a Froissard által felébresztett utazási kedv bámulatosan terjedt. XI. Lajos organisálta először a postaszolgálatot, ő használtatta először a híres postakocsikat, melyek egész Európában csakhamar elterjedtek. Ez időszak lett igazi kiinduló pontjává, szülőjévé a modern túristaságnak a minden országot átölelő utazási kedvnek.

A 16-ik század közepe felé kezdtek a postakocsik is divatba jönni, és ekkor az utazási kedv szinte rohamos elterjedést nyert.

Csakhamar személyszállító társaságok keletkeztek, a hatóságok, a személyek és küldemények szállítási árait megszabták és ez intézmény ezentúl az állam főfelügyelete alatt állott.

Az első állandó postakocsi összeköttetés Páris és

Troyes közt létesült, de Franciaország többi városa közt nagyon nehezen jött divatba az utazás e módja, és csak a 17-ik század közepén volt az ország területe állandó postakocsi járatokkal behálózva.

Az első postakocsik igen lassan jártak. Az állomásokon órahosszáig időztek, az úton hallatlanul döcögtek, úgy, hogy bármely közepes futó is lépést tarthatott volna a híres gyorskocsival.

XIV. Lajos uralkodása alatt a közlekedési viszonyok nagyon javultak. Az ő uralkodása alatt létesítettek a gyors járatokat, — többszörös lóváltással ellátott postakocsikat. Akkortájt a legnagyobb gyorsaságnak tekintették, ha Párisból Lyonba 5 nap alatt eljutni lehetett.

A folyókon való utazásnak akkor kedvelt neme volt a kezdetlegesen összetákolt tutaj, melyet a parton haladó lovak vontattak. Sokszor 4—500 ember szorongott e rozoga alkotmányon folytonos életveszély közt. A gyorsaság persze óriási volt! Páristól Monteraaurig (kb. 20 mtfld. Páristól) reggeli 5 órától éjjeli 3 óráig utaztak.

Az embereknek már az őskorban fennálló gyorsaság vágyának persze nem felelhetek meg az ily primitív közlekedési eszközök. Természetes tehát, hogy a néphumor csakhamar a legnagyobb gúny tárgyává tette az ócska intézményt. Számtalan gúnydal maradt fenn abból az időből, mindmégannyi a postakocsik kelleméit tárgyalja. Ne higyjük azonban, hogy a postakocsik tényleg nagyon rosszak voltak.

Storch német utazó, ki XVI. Lajos uralkodása alatt Franciaországban utazott, következőkép írja le azokat: «E kocsik — mondja — könnyűek és szépek. Belsejük tíz embert fogadhat magába, úgy, hogy mindegyik kényelmesen ülhet, sőt még a málhái is helyet találnak. A kocsi három ablakból kap világosságot. Kivülről egy pad húzódik a kocsi körül, melyen az utazási árnak csak felét fizetik.»

Az útasokat útközben kalauzok ellenőrizték, kik az egyes postaállomásokon szálltak fel.

Az utazás árai ugyancsak magasak voltak. Párisból Montmartre-ba (140 km.) 45 francot fizettek.

Érdekes e kor posta-szállításának fejlődését is figyelemmel kísérni.

A postát eleinte orosz módra bricskákban, négykerekű fakocsikon szállították. E kocsikban 2 ember ült. A postamester és segédje, ki a kocsit hajtotta. Később a postamesterek már otthon maradtak, állandó lakóhelyet kaptak, és a postillon messzehangzó jellemző kürtjével vette át a postai szállítást. Később azután a posta-szállításra szánt kocsik személyeket is felvettek, — eleintén kettőt, később hármat, — de az utazásnak e neme rendkívül drága volt. Igaz, hogy az utazás eléggé gyors, folyton négy friss ló, könnyű kocsi, kitűnő kiszolgálás. De Páristól Lyonig (429 km.) az utazás 400 frankba került.

A francia forradalom idejéig a posta kizárólag az államé volt, de a forradalom ez iparágot is mindenki részére üzhetővé tette.

Napoleon uralkodása alatt az állam ismét átvette

a főfelügyeletet a posta intézmény felett. Az utakat javították, a postajáratokat rendszeresítették. Ez időben kb. 300 rendes postajarat volt üzemben és az ország majd minden része a posta-eszközök segítségével közlekedhetett egymással.

Napoleon uralkodása alatt a nagy urak kedvelt közlekedési eszköze volt a «velicifér», egy rendkívül könnyű, két kerekű, egy lótól vont kocsi, mely csakhamar óriási módon elterjedt.

Mint látjuk, eddig is már számtalan neme e postakocsiknak volt forgalomban. És valódi különös látvány volt egy-egy nagyobb város fogadójában, a furcsábbnál is furcsább alakú, színű kocsikat látni. Hatalmas postahajók, — Noé bárkái, — könnyű bricskák, cabriolettek, fourgonok, ott úgyszólván egymás hátán szorongtak a szállók szűk udvarain.

A postakocsik túlnyomólag csak nappal közlekedtek. Az állomásokon azután mindenki úgy gondoskodott az ellátásáról, ahogy tudott. Megtörtént, hogy urak, idegen emberek kénytelenek voltak közös szobában lakni, s ki voltak téve azonkívül is a legkülönbözőbb kellemetlenségeknek.

Bizony nem kényelmes utazási mód volt.

Érdekes, hogy már a 19-ik század elején, a huszas években voltak «kalauzok», oly könyvek, melyeken a postejáratok idejét, érkezési és indulási helyét feltalálni lehetett.

Rendkívül érdekes e könyv adatait figyelemmel kísérni. Már a címe e könyveknek is igen furcsa. Pld.: «A hű útmutató», útasok kalauza, mely ismerteti az összes királyi, császári magán postajáratokat, magába foglalja az összes városokat és falvakat; melléklete tartalmazza hasznos tudnivalóit az összes állomáshelyeknek. Szerkeszti Desnos N. úr földrajz-mérnök, Párisban 1764-ben. Ime néhány példa a könyv tartalmából:

«1. nap. Hétfő. — A strassburgi postakocsi indul Párisból reggel 6 órakor, útja Pautin, Bondyn át vezet. Legjobban lehet reggelizni Ville-Parisben 12 órakor. Érkezés Strassburgba 7 órakor este. Összesen 13 óra, — 10 mfd

Érdekes az is, hogy mikép lehet Amsterdamból Brüsszelbe jutni.

Tizenháromszor kellett átszállni, kocsit cserélni ez aránylag rövid úton s 21 nap kellett az egész út megtételére. És ha mindez simán folyt le, még szerencséről lehetett beszélni. De egyik-másik kocsi sokszor elkésett. Az út maga is veszélyes volt, s számos kalandról beszélnek az akkori idő krónikásai.

Mi, szerencsés halandók, kik felülve szárnyas kerekünkre, a madár gyorsaságával repüljük be az országokat, sejtelmével sem bírunk ama számtalan akadályokról, melyek az akkori idő utazói elé gördültek.

Egy utazás ez időszakban oly merész vállalkozás volt, hogy kisebb városokban az egész lakosság társalgási anyagát képezte, ha egyik másik lakó magát egy hosszabb útra elhatározta.

A távolságok óriási nagyoknak látszottak. Strassburgból Bécsbe (körülbelül 700 km.) 43 napig utaztak; az Amsterdam és Brüsszel közti 101 km. út megtételére 11 nap volt szükséges, és ez időnk is csak a legszerencsésebb esetekben voltak elérhetőek. Számtalan akadály,

kocsitörés, lóhiány, útonállók támadásai: mindmegannyi oly akadály, melyek az utazás idejét sokszor hetekkel késleltették.

És mégis! Az utazási vágy folyton terjedőben volt!

Nagyban előmozdították a túristaságot a czéhek is. A czéh-intézmény, mely körülbelül e század közepéig tartotta fenn magát, ugyanis kötelességévé tette minden inasnak, hogy mesterré avatása előtt néhány évet a külföldön töltött legyen. Ennek következtében számtalan «armer Reiser» lepte el az utakat.

E vándorló legények megfordultak egész Európában. Egy kis táskával a hátukon, sokszor üres zsebekkel és üres gyomorral végig koldulták az összes országokat és gazdag tapasztalatokkal, mesterségükben ismeretekkel gyarapodva tértek vissza szülővárosukba.

A vándorlegények persze gyalog utaztak, de e «romantikus» utazási módnak számtalan hátránya volt. Az utak közbiztonsági állapota rohamosan hanyatlott, a szabad, gondatlan élethez hozzászokott vándorlegények szülővárosukba visszatérve, nem tudtak hozzászokni a kisvárosi, szigorúan törvényhez szabott élethez; ennek következtése sok rendzavarás, a városi béke megbontása lett, s bizony igen sok törvényt kellett hozni a zabolált vándorlegények megrendszabályozására.

Az előkelő és gazdag urak utazásaikra saját fogataikat használták. Ezekben persze már sokkal kényelmesebb volt az utazás és kevesebb veszéllyel volt összekötve. A középosztály rendszeren a postakocsikat használta, melyek csak e század ötvenes éveiben tűntek el végleg a forgalomból.

Érdekes az utazásnak az árait is figyelemmel kíséreni. Ime néhány adat:

Ulm (Bajorország) és Bécs közt a távolság körülbelül 160 km. Az utat hajón tették meg és 52 forintot fizettek.

Strassburg és Páris közt, körülbelül 400 km., egy-séges ár nem is volt megállapítva, hanem állomástól állomásig kellett az utazás árát megfizetni. Az Amsterdamból Marseillebe való utazás körülbelül 800 frankba került, az akkori idők viszonyaihoz képest korántsem magas összegbe.

Páris és Orleans között kétnaponként közlekedett a postakocsi és a 320 kilométert körülbelül három hét alatt tette meg. Az utazás 160 frankba került, mely összegbe azonban az ellátás, a vendégfogadókban való tartózkodás nem volt beleértve.

A vasút és a gőzhajó feltalálása a túristaság történetében új korszak kezdetét jelentik.

A legfőbb ok, mely az embereket az utazástól visszatartotta, a félelem, a bizonytalanság érzete és a kényelem hiánya volt. De midőn az emberi ész minden nehézséget leküzdő ereje sorba szüntette meg a fenti akadályokat, midőn a közlekedési eszközök gyorsasága oly rohamosan gyarapodott, az utazási vágy hallatlan, nem remélt módon emelkedett. Az ókor népvándorlásai eltörpülnek a 19. század óriási embermozgósításai mellett. Anglia fiait ott látjuk a Canadai nagy tavak mellékén, a yankeeval kezét szorítunk az európai fürdőkön; a német új hazát talál a sötét Afrikában, a francia, a spanyol, az olasz, minden világrészben feltalálhatók. Milliók és milliók változtatják folyton lakóhelyüket, utazzák

be keresztül-kasul az egész földtekét, és e mellett nem nélkülözik az otthon megszokott nyugalma, kényelmét.

Érdekes dolog a menetkönyveknek, a különböző «kalauzoknak», az idők folyamán történt változásait is figyelemmel kíséreni.

E könyvek valóban hí mutatói az akkori idők viszonyainak, igazán tanácsadói, tolmácsai az utazóknak, egész «Conversations lexikon»-jai az akkori időknek.

Lapozzuk át csak a leghíresebb e fajta könyvet, a «Francia utazót». Az előszóban felhívja az olvasót, hogy jegyezzen fel magának mindent, mi őt utazás közben érdekl.

«Az utazó tartson magának okvetlenül néhány táblát, kis füzeteket, jó erős papírból, hová címekre és fejezetekre osztva, minden eseményt bejegyezzen.» Majd tanácsokat oszt a könyv írója az idegeneknek a francia nyelv megtanulása érdekében. Legjobban ajánlja a «Maupas de Blois» grammatikát, mint igen hasznosat. Ajánlja továbbá, hogy tartsunk magunknak francia tolmácsot is. (Emellett persze nem igen van szükség francia nyelvtanra.) Az olvasó figyelmébe ajánlja továbbá a leghíresebb, akkor közkezen forgó olvasmányokat. «El ne felejtjük, mondja továbbá, a francia nyelv tájshólásainak megtanulását se, mert ezek nélkül épen-séggel nem lehet a köznéppel érintkezni.»

A történelem tanulását is igen melegen ajánlja figyelmünkbe. Czélszerűnek tartja a «Haillau»-féle történelem tanulmányozását, mely «nyolczadrét alakban kötve, igen könnyen zsebben hordozható»

E könyv, bármily régi is, (1673-ban nyomtatták) igazán bámulatos tárháza a legkülönfélébb tudni-valóknak. Megmutatja, hogy mennyi ideig czélszerű egy-egy városban tartózkodni.

A Franciaországban utazók, a 17—18-ik században különösen Németországból kerültek ki. A könyv tehát jobbra németek részére tartalmaz hasznos tudni-valókat.

Ha megérkezik az utazó Párisba, első dolga legyen a szükséges bevásárlásokat végezni. Megnevezi a cikkek árait, körülményesen leírja azok minőségét, tanácsokat ad a pénzváltásra vonatkozólag, és még azokat a személyeket is megnevezi, kiknek segítségével a társaságokba bejutni lehet.

1713-ban jelent meg a «Francia Ulysses, vagy az utazás Franciaországban, Flandriában és Savoyában, tartalmazva ez országok sajátságait és a lakók szokásait és erkölceit.» Czimnek elég hosszú czim, de a tartalom még a czim által felkeltett várakozásokat is fölülmúlja. E könyv még az idő beosztást is megmondja olvasóinak. Hol, mikor, hová menjünk, ekkor és ekkor mit nézzünk meg.

Egy másik fejezetben a mulatóhelyeket, a középületeket tárgyalja, majd áttér az illető országok parlamenti életének, közügyeinek tárgyalására. És mégis, a sok tanács mellett is mennyi bajnak voltak az utazók kitéve! Ime egy kis mutató egy utazó hölgynek egyik barátinjához intézett leveléből:

»Megérkeztünk valahára édesem Neversbe, kifáradva, kiéhezve, összetörve, megrázva, igazán szálnalmas alakok vagyunk. És ha még látnék valamit. Rongyos viskók, düledező házak, buta és szemtelen lakósok.

Még a legcsekélyebb dolgok is óriási feltűnést, csodálkozást keltenek. Képzeld csak édesem, a kalapomat annyira megbámulták, hogy az egész város apraja nagyja lépésről lépésre, utczáról utczára kísért, úgy, hogy szégyenemben alig tudtam hová legyek. Alig, hogy lakásomra érkeztem: körülvettek a város előkelő hölgyei és valósággal megostromoltak kérdéseikkel. Igazán borzasztó volt!»!

Érdekes ellentét e levél komikusan kétségbeesett hangjához egy fiatal orosz írónak Karamisnak egy naplótöredéke.

Karamis következőkép vázolja a francia földön nyert benyomásait :

A tűz, az élénkség, a pajzanság a szavakban, a kifejezésekben — ez jellemzi a francia nyelvet. »Még nem láttam, nem ismertem szeretetreméltóbb, kedvesebb népet a francziánál«, írja egy párisi nőismerősének. Azt mondják, a francziák találták fel a társaságot; én azt hiszem a társaságot a francziák részére találták fel, hogy előzékenységüket, udvariasságukat legyen hol kifejtteniök, hol lekötelező nyájas modorukat érvényesítsék. De vannak e sok fénynek árnyoldalai is. A következetlenség, a végletekig menő szeszélyesség és könnyelműség majd mindig kísérői e fényes tulajdonoknak.*

Eddig az orosz utazó. Ne higgyük azonban, hogy minden túrista ily lelkesülten nyilatkozott a francia viszonyokról. Itt van a német Zinzerlin? (a németek mind gorombák és azok is voltak mindig), ki meglehetősen udvariatlanul nyilatkozik. Zinzerling XIII. Lajos uralkodása alatt utazta be északi Franciaországot és jegyzetében ugyancsak furcsa adatokat közöl az útasoknak néhány francia városban szokásos fogadtatása felől.

Nagyon panaszkodik La Rochelle város lakóira, kik az utazókat arra kényszerítik, hogy födetlen fővel menjenek végig a városon. Nagyon haragszik továbbá Béziers város lakóira is, kik a túristát igen ügyes módon »pumpolják« meg. Alig hogy a jámbor útas a helységbe lép, a város legszebb leányaiból álló küldöttség fogadja és a szegények részére tőle alamizsnát kér. A szegény megijedt útast persze alaposan kifosztják, és kevés embernek jut eszébe újra Beziersbe menni.

Más kellemetlensége van a túristának, ha Lyonba utazik. Nem kevesebb, mint hat kapun kell keresztülkaszul barangolnia, míg a tulajdonképeni városba ér. Az adók és vámok mindenféle fajtát kell fizetnie, míg valahára nyugodtan hajthatja le fejét álomra. Érdekes az is, hogy Lyonban törvény szabályozta az útasok pénzvizonyait is; minden Olaszországba utazó egyénnek legfeljebb 80 scudit volt szabad készpénzben magával vinnie. Lehet, hogy ezáltal váltók vételét akarták elérni, a mi persze a lyoni bankároknak lett volna hasznukra.

Híres volt a francia vendéglősök udvariassága is a 18-ik században. A fent említett Karamis nem talál elég dicsérő szót a fogadó-tulajdonosok előzékenységének, szolgálatkészségének kifejezésére.

Különösen nevesek voltak és európai hírnévre tettek szert a Hótel Henri IV. Reimsben, a Hótel Opulinet, stb., melyek mintaképei voltak akkortájt a kényelemnek és — drágaságnak.

Erdélyi Kárpátok.

Irta: **Merza Gyula.**

Erdély koronája, felséges Kárpátok!
Hőn dobogó szívvel gondolok csak rátok;
Szikla-karotokkal Erdélyt átölelve
Rátok néz a magyar bizalommal telve.

Hisz' e kemény bástyák szirtfalai között,
Annyi nép lelt hazát, a hány beköltözött;
Sőt szabadságot se fenyeget itt örvény,
Ezt óvja, ezt félti közös magyar törvény.

S Erdély lányai, e szép havasi rózsák
Dalától zengnek itt erdők, mezők s rónák;
Ők, a honszerelem őrző angyalai,
Buzdítanak e földért, hogy kell élni-halni.

Szelid homlokon, mint büszke szűzi párta,
Úgy borúlsz Erdélyre szabadság Kárpátja!
Vadregényes kincsek drága gyöngyfűzére,
Légy ország-világnak legnagyobb díszére.

S kik e «magyar Svájcznak» friss balzsamát szívták...

Messze vigyék hírét idegen túristák,
Hogy itt is fohász kél a magyar nép ajkán:
Hazánk dicsőségét magyarán óhajtván

Vigyázó, Királykő, Bucsecs, Detonáta,
Negoj, Ünökő s a felhők Retyezátja
Völgyszorosok felett, mint ős sziklavárak,
Mindmegannyi szép táj óltalmára állnak.

Rajtuk kovácsolja az Ég villámain,
S ha ellenség dúlná Erdély virányait:
Honvédő Kárpátok! égretörő bérczek...
Győztes fegyverinkhez ti adjatok érczet!

Az E. K. E. további sikereinek feltételeiről.

Írta: **Benedek János.**

Mióta az egyesület körében viselt, bizalmi állásom révén alkalmam nyílt mélyebb bepillantást tehetni az E. K. E. működésébe: állandóan kellemetlenül, sőt bosszszantólag hatott reám az a lassú és gyöngye hullámokban visszszaverődő érdeklődés, melyet az egyesületben minden részükben általános és közérdekű céljaival szemben főleg az erdélyrészi magyar társadalom általában tanúsít.

Különös egy jelenség ez.

Lelkes, önzetlen hazafiakban üdvös eszmetámad: föl kutatni és megismertetni e hazarész páratlan szépségű vidékeit; hozzáférhetőkké tenni és kiaknázni a messzeföldön, idegenben, drága pénzen keresett s itthon meg nem látott természeti kincseket; fölkeresni és tanulmányozni a közös szülőföldön, ugyanazon természeti és politikai viszonyok között élő, de a népviselet, szokás, erkölcs, műveltség, nyelv és vallás szerint egymástól különböző népcsaládokat; oda hatni, hogy ezek a kölcsönös érintkezés, bizalomkeltés melegével, az együttélés, a közös boldogulhatás feltételeinek megértése útján *szívben* összeolvadva egy életképes, erős, társadalmat alkossanak; s ezek által megnyitni, sőt jelentékenyen gyarapítani a saját népünk anyagi és szellemi erőforrásait. S midőn a tisztán látott, üdvös cél nyomában, a gondosan megválasztott eszközök alkalmazása mellett — az ige — a maga önálló szervezétével testet ölt: e buzgó apostolok — nem habozva, sőt bizva a sikerben — lelkes felhívásaikkal árasztják el a társadalom minden rétegét s a legszebb reménnyel kérik és várják önzetlen, hazafias törekvéseikhez a legközvetlenebbül érdekelt közönség erkölcsi és anyagi támogatását. — És mindezekkel szemben mi az eredmény?

Az, hogy az erdélyrészi művelt társadalom *nagyobb* részénél alig talált méltó visszhangra ez a minden ízében hazafias mozgalom; hogy ez a részvétlenség, ez az érzéketlenséggel majdnem határos közöny azóta sem akar pezdülni; hogy a lelkes vezetők erélye s önzetlen fáradozása a legjobb akarat mellett is mögötte marad a kitűzött, nemes céloknak s így az sem lenne csoda, ha a folytonos sikertelenség tudata lankadásra, csüggedésre, vagy éppen zsibbadásra vezetne az egyesület központi szerveiben.

S vajjon miért ez a nem remélt részvétlenség az E. K. E. fenkölt céljaival szemben?

Azért-e, mert alapszabályai szerint semmiféle önző magán érdekeket sem támogat? — azért-e, mert kitűzött céljaival nem holmi kényelmessé vert úton, hanem a legelhagyottabb és eddigelé jóformán szemügyre se méltatott közgazdasági, társadalmi és kulturális téren halad? — avagy azért talán, mert törekvéseihez nem elég a szó, az otthon-ülés kényelme, a bureau: hanem valódi mozgást, kutatást, állandó tevékenységet, sőt egy kis anyagi áldozatot is kíván? — a mikhez — valljuk meg! — egy kissé lusták és érzéketlenek vagyunk.

Bármilyen legyen az ok: egyet nem tagadhatunk; azt, hogy ez nem jól van így s hogy éppen ezért így nem is maradhat.

Elég fontos és elég számos közérdek rejlik az E. K. E. céljai mögött a végre, hogy a sajnos nélkülözött, de mindnyájunk óhajtott *teljesebb siker* általánosabb érdeklődésre s behatóbb tevékenységre buzdítsa mindazokat, akiktől ennek biztosítása függ.

Ez utóbbi szempontból sokkal háládatosabb, de sokkal nehezebb feladat is egyszersmind a létező bajok méltatása helyett azon módokat kutatni, a melyek mintegy föltételezik a kívánt sikert. Vizsgáljuk tehát ezeket egy kissé közelebről!

Az E. K. E. saját céljai a tagok tevékenységét illetően abban különböznek lényegesen a más háború szintén közérdekű egyesületek céljaitól, hogy azokat nem helyhez kötött, talán főleg irodalmi, vagy értekező, gyűlésező munkálkodás által; hanem leginkább a kutató, utazgató és így majdnem állandóan újabb, külön költséget is igénylő fáradozással lehet és kell szolgálni. Ez a szempont komoly mérlegelést, mélyebb megfontolást kíván, mert a gyakorlatban annál nagyobb nehézségekbe ütközik, minél távolabb esik a kutatás, a vizsgálódás színhelye a kutatóktól s minél nagyobb, szélesebb körű az a túrista-csapat, a mely a kitűzött feladat megoldására hivatva van.

Nem szabad tehát szem elől tévesztenünk azt a folytonos esetről-esetre főimerülő *anyagi áldozatot*, a melylyel a tagok az egyesület gyakorlati céljainak megvalósítása körében egyenként és összesen meg vannak terhelve.

Az E. K. E. működő tagjai elvégre is nem mind Maecenások, hogy a legfontosabb közérdekek szolgálatánál a közhasznú fáradozásokat *saját* költségükön teljesíthessék. S bármennyire anyagiasnak, vagy önzőnek látszik is ez a vélemény: a gyakorlat eléggé igazolja azon nehézségeket, a melyeket főleg éppen ez a szempont az egyesületi tevékenység körében támaszt; a miből önként következik, hogy ezen a lehetőleg segíteni, azaz könnyítenünk kell.

Ez a könnyítés — nézetem szerint — oly módon történhetik, ha

1. Az egyesület kieszközli, hogy működő tagjai — a központ megbízása és igazolása alapján túrisztikai célból tett tanulmányozó útjaikban — az erdélyrészi összes vasúttak vonalain teljesen díjmentes utazási kedvezményben részesüljenek.

2. Ha kieszközli, hogy a vasúti végállomásoktól a célpontig vezető kocsik útakon a közbeeső községtől legalább is mérsékelt árú fuvarokat kapjanak.

3. Ha kieszközli, hogy a kiszállás területére az illetékes helyi hatóságok útján — szintén mérsékelt díjért — alkalmas vezetők és — a mennyiben szükséges — háttér lovak álljanak rendelkezésre, s végül

4. Ha a kiránduló tagok a végzett, de be is számolt munka arányában az *elkerülhetetlen* költségek megtérítéséről biztosíthatnak.

Kétségtelen, hogy ezen feltételekbe nagyon is bele vág a *pénzkérdés*; az E. K. E.-nek azonban számolnia kell azon körülménnyel, hogy a saját céljaihoz ké-

Az Erdélyrészi diszalbun képeiből.

GYILKOS-TÓ. (Rajzolta Görög Lajos).

Ára tagoknak 1 frt 50 kr., nem tagoknak 2 frt 50 kr.

pest számottevő eredményre, jelentékenyebb sikerre megfelelő anyagi erő nélkül szert egyáltalában nem tehet, mert minden egyes mozzanata olyan természetű, a mely tényleges kiadással jár.

Első sorban a sikeres működés feltételeit biztosító *vagyon* alapról kell tehát gondoskodnia. E végre a legújabban tervezett, nagyobb arányú taggyűjtés is tehet valamit; de — előre láthatólag — a célzott egészben nem biztosítja. Részben az alapszabályok is hiányosak e tekintetben. Az alapító és rendes tagok mellett helyet kellene juttatni azokban a *pártoló* tagoknak is, a kik az egyesület közhasznú tevékenységi körét nem annyira a *közvetlen munkáskodás*, mint inkább az *anyagi támogatás* révén szolgálják; sőt — a mennyiben tőlem függene — az egyesület rendes (működő) tagjait tagsági díj fizetésére nem is kötelezném; de megvárnám aztán s meg is elégedném azzal, hogy az E. K. E. magasztos céljait lankadatlan és kiváló harczosok gyanánt szolgálják.

Az egyesületnek főleg az *alapító* és az itt javasolt *pártoló* tagok számát kell állandóan és minél szélesebb körben gyarapítania. A működő, kisebb csapatot pedig vármegyénként, sőt községenként is a legárravalóbb erőkből akként szerveznie, hogy céljai kivitelére mindenütt, minden téren és mindig készen álljon. Erre nézve azonban alább adom elő nézeteimet.

Az anyagi erőforrás eszközeire térve vissza, méltán elvárható lenne, hogy az E. K. E.-nek, mint kiválóan hazafias és kulturális tényezőnek, maga az *állam* is állandó támasza és istápolója legyen. Ezt pedig kétféle módon tehetné. Vagy úgy, hogy pld. megengedné sőt elrendelné, hogy az erdélyrészi vármegyék ennek céljaira 1—2 százalékos *évi* pótdót juttassanak; vagy úgy, hogy a megfelelő *évi* segélyt valamelyik, pld. a közoktatásügyi tárcza költségvetésébe illesztene be. Viszont ezzel szemben készséggel elfogadnám azt a kötelezettséget, hogy az egyesület a maga *közérdekű* munkájának eredményéről évenként nyilvánosan, sőt esetleg a kormánynak is beszámoljon.

Lehet, hogy tán egyesek megmosolyogják ezen javaslatomat; arra gondolva, hogy bizonyára legjobb lenne, ha az angol bankot az E. K. E. Jókai-utczai házába behurcolhatnók; de én nem ilyen gondolatok között alkottam véleményt azon magasabb szempontokról, a melyek az E. K. E.-et a hazai általánosabb érdekek szolgálatába vonják s így azon kötelességekről sem, a melyek ebből kifolyólag a magyar társadalomra és a magyar államra természet szerűen hármanak. Ez okból némi komolyságra ez a javaslat is igényt tarthat talán.

A második kelléke a kívánt sikernek a *munkamegosztás elvének gyakorlati megvalósítása* az egyesületben — *bizonyos időciklusokra, előre kidolgozott terv, azaz munkaprogram alapján.*

Pusztán felületesebb áttekintés szerint is *tisztán túrisztikai, ethnografiai és társadalmi* működés szerint oszlik meg az E. K. E. gyakorlati hivatása. Az öntudatos, észszerű munka elve azt diktálja, hogy az erőket az egyes tevékenységi körökbe egyéni araválóságaik, sőt hajlamaik szerint osszuk be s ne kívánjuk,

hogy valaki esetleg épen azon a téren dolgozzék, a melyre se kedve, se tehetsége nincs; vagy, hogy mindenki mindenbe bele fogjon — jóformán közelebbterv és irány nélkül.

A munka helyes irányítása és vezetése pedig föltételezi, hogy az ilyen módon szervezendő szakosztályok élére kipróbált erők állíttassanak, a kiknek aztán a *saját* működési körükben bizonyos önállóbb hatáskör biztosíthatnak.

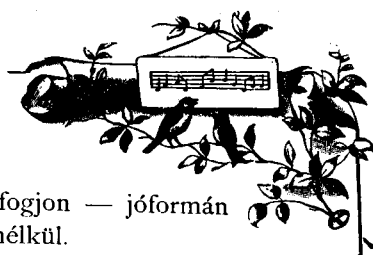
A tisztán túrisztikai szakosztályba esnének pld. az erdőszők, bányászok, gazdák, gazdatisztek; az ethnografiaiba a tanárok, tanítók; a társadalmiba a lelkészek, orvosok, megyei és más hivatalnokok stb. Ezen köröket aztán nemcsak központilag, hanem vármegyénként is lehetne és kellene szervezni, s ez a cél valószínűbb sikere érdekében egyes, kevésbé javadalmazott állású, működő tagokat, mint pld. a tanítókat, a tagsági díj fizetése alól fölmenteném; sőt lehetőleg az egyesületi lapot is díjtalanul küldeném meg számukra.

S ezzel be is fejeztem mondanivalóimat azokról, hogy mi módon lehetne és kellene az E. K. E. közérdekű céljait a gyakorlati megvalósítás felé az eddiginél teljesebb siker reményével vezetni.

Fűzhetnék még egyes gondolatokat a részletekhez; de ezeknek csak akkor lehetne közvetlen értékük, ha elébb a fenn vázolt *általános* szempontok az egyesület irányadó köreiben olyan jóakarátú figyelemben részesülnek, mint a milyen őszinte meggyőződéssel és az ügy érdekeit méltán megillető komolysággal azokat — az én szerkesztő barátom nógatasára — papírra vettem.

Talán mondanom sem kell, hisz az eddigi fejtegetésekből amúgy is kivehető, hogy én az E. K. E. működési terét — céljaival és szervezetével együtt önállóan és kizárólag a saját hazarészünkre szorítóknak tartom. Elég nekünk egyelőre ez a kiaknázatlan, áldott, szépséges, kincses bánya művelése is; a többi társ-egyesületekhez pedig fűzzön továbbra is a testvéri szeretet melege s a kölcsönös jóakarát állandó, de *külső* viszonya

A ki jobbat, többet — jobban és szebben tud: ne hallgasson velem!

KÜLÖNFÉLÉK

KÖSZÖNŐ LEVELEK.

485 szám.

Az Erdélyrészi Kárpát-egyesület
tek. Elnökségének

Kolozsvár

A Magyar Földrajzi Társaság választmánya legőszintébb köszönetet mond azon meleg érdeklődésért, melyet a Társaság 25 éves fennállásának megünneplése alkalmával t. képviselőjének díszülésünkre való küldése által kifejezésre juttatni méltóztatott.

Fogadja a tek. Elnökség legmélyebb tiszteletünk kifejezését.

A Magyar Földrajzi Társaság választmánya nevében:

Budapest, 1897. január 16-án

Dr. Erdődi Béla, Berecz Antal,
elnök. főtitkár.

115. szám.

1897.

Az Erdélyrészi Kárpát-egyesület
tekintetes elnökségének

Kolozsvárt.

Tekintetes Elnökség!

Az »E. K. E.«-nek ifjú egyesületünk iránt tanúsított nagybecsű érdeklődését s egyesületünk alakuló közgyűléséhez intézett lelkes üdvözlétét mult évi deczember hó 22-kén tartott alakuló közgyűlésünk lelkes éljenzéssel vette tudomásul.

Midőn erről a tekintetes Elnökséget tisztelettel értesítjük, kérjük, hogy irántunk eddig tanúsított szives jóindulatát továbbra is megtartani kegyeskedjék s szerény működésünket továbbra is szives pártfogásában részesítse.

Hasafias üdvözléssel:

Budapesten, 1897. január 26-án

Moussong Géza, Romhányi Sándor,
ügyvivő alelnök. titkár.

A SZÉKELYFÖLD DIADALA.

Levelek.

Igen tisztelt Szerkesztő Ur!

Legelőször is köszönöm a részemre megküldött igen nagybecsű könyvet, melynek elolvasása valóban oly igazi élvezetben részesített, mint mikor az ember a sok mindenféle nemzetközi ételek után, végre egy becsületes magyar konyhára akad. —

Remek könyv mondhatom és nekem kétszeresen kedves, mert minden érdekel, ami az ér. kedves Székelyföldemről való. Egy kincseket rejtő bánya ez, melyben néhányan még csak kézi munkával fogtunk, de a gazdag ér megérdemli a nagyobb gépezeteket hozzá. A *Hankó* könyve az első (és hatalmas) lépés e drága nemzeti kincs kiaknázásához és nem tudom eléggé kifejezni elismerésemet az E. K. E. iránt, hogy ily mű megteremtésében segédkezet nyujt.

Szívélyes üdvözléssel

Moson, márcz. 21.

Harmath Lujza

A sajtó bírálata.

— Az Ország Világ-ból. —

A millenniumra készült, de valamiképp megkészt az a pompás díszmű, melyben az *Erdélyrészi Kárpát-Egyesület* mutatja be a bérczes erdélyi részek legszebb, legérdekeesebb és legmagyarabb földjét a Székelyföldet. Dr. *Hankó* Vilmost a Székelyföld buzgó és lelkes ismeretőjét bízták meg a munka megírásával. *Hankó* Vilmos nagy ambícióval és nagy tehetséggel oldotta meg föladatát, megírván *első modern monografiáját* a Székelyföldnek. Ez a könyv, a mellett, hogy olvasmánynak is igen érdekes és tanulságos, mindenha hű tükre marad Székelyország etnografiai és geografiai viszonyainak. A díszes könyv értékét nagyban növelik a szép illusztrációk, melyeket az E. K. E. nagy költséggel és áldozattal készített. Mult számunkban bemutatunk néhány szép képet a nagybecsű könyvből, ma ismét kiadunk egyet-kettőt a szebbek közül, hogy annál szivesebben ajánlhassuk olvasóink figyelmébe a *Hankó* Vilmos derék munkáját. A díszes könyv ára 3 frt 50 kr., díszkötésben 5 frt.

KEDVEZMÉNYEINK.

Az első cs. és kir. sz. Duna gőzhajózási társulat forgalmi igazgatósága márcz. hó 20-ról ^{1917 t}/₉₅₉₀ sz. a. értesítette egyesületünket, hogy összes tagjainkat a passau-bécs-budapest-orsovai dunaszakaszon, továbbá a Tiszán és a Száván közlekedő személyszállító hajókon, valamint valamely osztrák vagy magyar hajóál-

lomásról Belgrád, Obrenovac és Sabc szerb állomásokra, vagy ismét visszafelé — tagsági igazolványok előmutatásának feltétele mellett (mely igazolvány az egyesületi tagjegyből és az egyesületi bélyéggel ellátott arcképből áll) a folyó évre azon kedvezményben részesítette, hogy azok *II. osztályu menetjeggyel I osztályon utazhatnak.*

A helyi forgalom általában, a szerb belforgalom és az Orsován aluli állomásokkal való mindkét iránybeli közlekedés, valamint a budapesti szomszédos forgalom minden kedvezmény alól ki van zárva.

Az arcképpel ellátott tagsági jegyeket 20 kr beküldése ellenében az E. K. E. azonnal kiállítja.

TURISTASÁG.

As Aconcagua tetején. Megemiékeztünk már a Fitzgerald expedicióról, mely az óriási Aneoncegua-hegy tanulmányozását tűzte ki céljául. A vállalkozás iránt az egész tudományos világ nagy érdeklődést mutatott. Mint a *Daily Cronicle*-ben olvassuk, mr. *Vinesnek*, az expedició egyik tagjának *sikerült feljutni szolgájával együtt a hegy tetejére.* Fitzgeraldnak, a ki már hatod ízben próbálkozott meg a hegy megmászásával, most sem sikerült ez. Csak 20 ezer láb magasságot ért el, de ereje elhagyta és kénytelen volt visszatérni. Mr. *Vines* egy óra hosszáig maradt a hegy tetején, mely 70 négyszág yards területet képez; társait heliograph segítségével értesítette onnan a sikerről. Hosszabb időt a nagy hideg miatt nem lehetett tölteni a hegy tetején, de ez alatt a rövid idő alatt is rendkívül becses légmérségleti megfigyeléseket tett a bátor tudós.

KÖNYVESHÁZ.

Magyar kerékpáros és Athletikai Sport. A magyar kerékpáros szövetségnek hivatalos közlönye nagyobb terjedelemben jelenik meg az újabb időben. A lap a kerékpáron kívül külön rovatokban tárgyalja az atletikát, tornát, vívást, boxolást, úszást, evezést stb. és mint örömmel látjuk, a túristaságnak is átengedi hasábjait. Eből a lapból vettük át a *Túristaság a történetben* című közleményt, mely minket kiválóan érdekel. A lap *Kochmárdi Kálmán* dr. és *Füzesséry Árpád* dr. gondos szerkesztésében havonként 4-szer jelenik meg. Kapcsolatot keressünk e kiváló lappal már csak azért is, mert egyesületünk kö-

rében mozgalom indult meg, hogy az E. K. E. a kolozsvári kerékpár egyesülettel szorosabb összeköttetésbe lépjen.

Turista Közlöny. A Magyar Tanítók Turista-Egyesületének közlönyéből a folyó évben 3 szám jelent meg *Moussong* Géza ügyvivő alelnök szerkesztésében. A kis folyóiratot buzgó szerkesztője ügyesen állítja össze. Minden számából meggyőződést szerezhethünk arról a lelkes buzgalomról, melylyel a tanítók turista-egyesületüket támogatják. Az I. számban a szerkesztő buzdítja a tanítókat *Kitartással előre!* című cikkében. Azután *Veredy* Károly dr. ír cikket *A poruljárt Petrárkáról*. A 2-ik számban *Romhányi* Sándor *Turistaság a népnevelés szolgálatában* címmel értekezést közöl. A 3-ik számban *Vágó* Aladár az *Iskolai kirándulások*-ról ír. E cikkek mellett aztán következnek egy csomó érdekes apróság a turistaság köréből, az egyesület életéből stb. A tanítók figyelmébe ajánljuk azt a lelkes lapot, mely a turistaságot tanügyi szempontból szolgálja. A M. T. T. E. titkári hivatala Budapesten VI. ker. Aradi-u 17. sz. alatt van. A rendes tagsági díj 2 frt, melyért a *Turista Közlöny* ingyen jár.

E. M. K. E. daloskönyv. *Deák* Gerő szerkesztésében egyes karok részére 4 szolamú daloskönyv jelent meg. Az értékes művet *Deák* Gerő az E. M. K. E. igazgató választmányának megbízásából szerkesztette és pedig oly kiváló gondnal és utánjárással, hogy e daloskönyv a magyar zeneirodalom majdnem összes remekeit magába foglalja. Imák, fohászok, gyászhangok, nemzeti dalok, népdalok, vegyes alakok és indulók cz. fejezetekre van felosztva a könyv, melyből a kiadó czég engedélyével átvevesszük a minket érdeklő *Turista induló-t*, melynek szerzője *Sz. Nagy* József. A becses munkát *Lampel* Róbert (Wodianer és fiai) budapesti kiadó czégnél lehet megrendelni 1 frt 20 krért.

NÉPRAJZ.

A néprajsi társaság február 27-én tartott ülésén *Harmath* Lujza kiváló dolgozótársunk több népballadát mutatott be, melyeknek tartalmáról a következőket közölhetjük: *I. Tollas Erzsébet*. Népballada, ismeretlen szerzőtől. E ballada különben Magyarország majd minden vidékén, kevesebb vagy több eltéréssel előfordul. Egy leány két legényt hiteget egyszerre s azok összebeszélve halálra tánczoltatják. Itt a székelyföldön tánczoltatják és végül megölik. Mikor a leány ijedten kérdi, hogy mit akarnak? Az egyik legény feleli:

«Mit akar, mit akar?» — — —
«Csak a szived kérem,
Azt a hütlent má' ma,
Kebledből kitepem!»

E három sor képezi az eltérést a többi hasonló balladától. A nyelvezet minden tájszólástól ment, mint a hogy Maros-Tordamegyében beszélnek a székelyek.

II. Mihály Póli. Népballada, hátrahagyta ő maga, ki öngyilkos lett csaldása miatti bánatában. Egy leány (*Mihály Póli*) szeretett egy legényt, ki egy más leányért megcsalja őt. Azért mondja egy helyt:

Nem kell úgy-e *Mihály Póli*!
Ott van hát *Bölynyi* Mária.

Ezért a *Bölynyi* Máriért csalta meg kedvese és ez annyira elbusította, hogy a Nyárádba ölte magát.

Mély elkeseredés szól már a ballada első soraiból:

Szerencsétlen volt az óra,
Születésem percze óta.
Mihály Póli volt a nevem.
A madárnak se vétettem.
Buksa János szép virágom,
Érted leve az halálom.

III. Kecsefalvi Széles Fános históriája. Irta: Kibédi Domokos Ferencz. (Paraszt harisnyás székely ember, kinek szebbnél-szebb dalai maradtak hátra. Meghalt. 1895-ban.) A szolgálta szerette az asszonyt és e viszonyt pártolta az asszony édes apja is. Elhátározta, hogy megöli *Gál* Mózes (igy hitták a szerencsétlent). A szolgálta is lött, de nem találta s ekkor az apa és feleség aztán fejszével agyonütötték.

IV. Halmágyi Domokos. Ez egy gyönyörű ballada ismeretlen írótól. Egy legényről szól, ki a katonaság elől megszökve a Bakonyba téved s ott kisebb fajta zsványkodásba vesz részt. Egy csaplárosné dédelgeti, a kinek két lánya van és azok egyikét megszereti Domokos. Mikor aztán a deli legény megtetszik egy uri asszonynak és kérdi, hogy hívják s mi a sorsa, így felel:

Szegény legény az én nevem,
Bubánatos az életem.
Nem tudom hol lesz halálom,
Addig hát életem világom.

Ehez hasonló dolgok jönnek elő a rabló romantikákban, de ez a Domokos székely fiú és itt úgy emlékeznek róla, mint a ki kivándorolt nagy Magyarországra s egy leányért ott is maradt.

DIÁKTURISTÁSKODÁS.

A diákturisták első raja ápr. 8-án indul el Kolozsvárról *Hangay* Oktáv osztály-elnök vezetésével. A diákok, kik valamennyien a kolozsvári kereskedelmi akadémia derék növendékei, a Felvidéket választották turistáskodásuk helyéül. Meglátogatják Mára-

Maros-Sziget, Igló, Késmárkot, Rutkát, Selmeczbányát, Hatvant, Szolnokot és a közbeeső szebb helyeket. A kirándulás 10 napig fog tartani. A diákokat mindenhol lelkesen készülnek fogadni, különösen az E. K. E. tagok fejtenek ki hazafias buzgóságot, hogy az első diákturistákat vendégszeretettel fogadják. A diákturistákkal megy *Kiss* Sándor keresk. akadémiai igazgató és E. K. E. választmányi tag, valamint *Radnóti* Dezső E. K. E. főtitkár is. A kirándulásról a *Selmeczbányai Hetilap* a következőképpen emlékszik meg:

»Nem régebbe emlékeztünk meg az E. K. E.-nek arról a mozgalmáról, mely az országban a diákturistáskodást akarja megteremteni s kedvelté tenni. Már akkor örömmel üdvözöltük az eszmét s felhivtuk turista egyesületünk vezetőit, hogy az E. K. E. példáját követve, intenzivebb, eredményesebb működési térre lépjenek. Az E. K. E. az eszmét már is megvalósítja. Az egyesület kolozsvári osztályának elnöke *Hangay* Oktáv, hazánk egyik legbuzgóbb és legtapasztaltabb vezér turistája, arról értesít, hogy a jövő hó közepén, a husvéti ünnepek előtt egy negyven tagú diákturista csoportot vezet föl Magyarországon felső vidékeinek megtekintésére. A turista-diákok, a kolozsvári kereskedelmi akadémia növendékei, kik a husvéti szünidőt arra használják föl, hogy hazájuknak egyik legszebb és történelmi emlékekben gazdag vidékét, a szép Felső-Magyarországot ismerjék meg. Örömmel tudatjuk városunk közönségével, hogy a derék diák-turisták minket is meglátogatnak s városunkban és vidékén két három napot szándékoznak eltölteni. *Hangay* Oktáv elnök azt kéri melenhangú megkeresésében, hogy gondoskodjunk a diák-turisták részére lehető olcsó szállásról és ellátásról. Úgy tudjuk, hogy az E. K. E.-nek már a multkor ismertetett s Magyarország törvényhatóságaihoz a diák-turistáskodás érdekében megküldött hazafias felhívása következtében polgármesterünk személyesen érintkezett városunk vendéglőseivel s szálló tulajdonosaival, hogy a hazafias cél érdekében mentül előnyösebb ajánlatokat tegyenek a diák-turisták elszállásolására és ellátására s a mint értesülünk, a tett ajánlatok a lehető legkedvezőbbek. Midőn a szálló-tulajdonosoknak dicséretre nem szoruló áldozatkészségéről megemlékezünk, reméljük, hogy városunk vendégszerető közönsége is segélyére lesz a *Szitnya-osztálynak* az első diák-turista csoport lehető legszívelebb fogadásában. Mi a lelkes fiatal turistákat úgy üdvözöljük s úgy várjuk, mint az első fecskéket, mint egy új tavasz hasadásá-

nak kedves hírnökeit, mely tavasz a magyar túristaság reményteljes, várva-várt tavasza lesz Ugy legyen!

TÁJKÉPEK.

Az E. K. E. választmánya nagyszabású vállalatot indított meg. Ugyanis megkezdte kiadni azokat a gyönyörű akvarell-képeket, melyek az ezeréves országos kiállításon oly feltűnést keltettek és mellyel az egyesület a millenniumi nagy érmet nyerte el. Az egyesület gondoskodott, hogy a képek legművészebb sokszorosításban jöjjenek forgalomba. Az első két kép már el is készült és az egyesületi tagoknak rendelkezésére áll. A tagok a szép és művészi kivitelű képek darabját 1 frt 50 krért rendelhetik meg, nem tagok 2 frt 50 krért.

Mai számunkban bemutatjuk az egyik képet, melyet *Goró Lajos* festett és a *Kosmos* műintézet sokszorosított. A kép a Gyilkos tavat ábrázolja, mely Csík megyében fekszik és melyről *Hankó Vilmos* most megjelent könyvében a következőképen emlékezik meg:

Gyergyó-Szent-Miklóstól négy óra járásnyira van Gyergyó sziklavilágának gyöngye, a túristák legkedvesebb kirándulóhelye: a tengerszine felett 995 méter magasan fekvő *Gyilkostó*. A Maros- és a Romániába siető Békás között vízválasztó Pongráczon felkapaszkodva, meredek hegyoldalokon, keskeny völgyeken, őserdőkön, fatörzsekkel burkolt ösvényeken visz útunk keresztül. Négy órai fárasztó szekerezés után egyszerre csak megnyílik a völgy s magunk előtt találjuk a gyergyói hegyek rejtegetett kincsét: a Gyilkostót. A Gyilkostó mintegy 600 méter hosszú, keskeny, néhol 200 méter széles víztükröt képez. Vize kristálytisza, mint a harmatgyöngye, helyenkint 30–40 méter mély. A tó környezete elragadó szép. Keletről a sötétzöld fenyvessel borított Gyilkoshavas, északon a Nagy-Czohárd vörös színben csillogó roppant szikla-tömege nyúlik el mellette; délfelől a Nagy-Hagymás emeli fel sziklaféjét. Alig mult felszázada, hogy ott, hol most e csodás szép tónak víztükrö csillog, pompás havasi liget állott, melynek bársony gypszöngyegén a Likas-patak és a déli iránybólletörtető Gyilkos-patak egyesültek. Magas fenyőszálak nőttek ki a patakok partján, ragyogó színekben pompázó havasi virágok, kúszó növények tarkázták az illatos fűer-

dőt. 1837-ben egy szép napon megrendült a hegy s a hol a völgy legszűkebb, a hegyoldal sziklái menydörgésszerű robajjal leomlottak s betemették a kifelé rohanó patak útját. A vízben gazdag patak elárasztotta, majd megtöltötte a völgyet, hol nem régen fű, fa nőtt, virág nyílt, terjedelmes tó kristályvize hullámozott. Megtelvén a völgy, a víz átlépte a sziklagátat s hogy késedelmét behozza, fokozott gyorsasággal vágatott megszakított útján, a Békás-szoros útvesztőin tovább. Így támadt a Gyilkostó. A víz tükrebből még ma is kilátszanak az eltemetett fenyőóriásoknak minden diszüket elvesztett, kérgüktől megfosztott, meghéredett csúcsai. A fenyők egy része gyökerestől kiázott; a vízi-növényekkel befont fenyőszálak tutajok gyanánt úszálnak a tó sima tükörén. A tó a pisztrángoknak kedves tanyája; ezek között nem ritka a 2–3 kilogrammos példány. A tó partján menedékház fogadja a túristát.

EGYESÜLETI ÉLET.

A központ gyűlései.

Az E. K. E. választmánya febr. 28-án rendkívüli gyűlést tartott. Jelen voltak *Feilitzsch* Arthur br társelnök, *Deák* Albert dr. ügyvéd jogtanácsos, *Radnóti* Dezső főtitkár, *Merza* Gyula főpénztáros, *Szekula* Ákos számvizsgáló, *Tanács* József ellenőr, *Gáman* József dr., *Fenőffy* Jenő, *Löte* József dr., *Melitskó* Frigyes, *Merza* Lajos, *Versényi* György dr. választmányi tagok.

Elnökölt *Feilitzsch* Arthur br., jegyzett *Radnóti* Dezső.

Elnök megnyitván a gyűlést, jelzi, hogy a gyűlésnek egyetlen tárgya a *Papp* György-féle ügy. Erre vonatkozólag előadja, hogy a választmánynak jan. 15-ikiés febr. 16-iki határozatai értelmében *Papp* György ellen a szükséges lépéseket megtette és a főtitkár a gyűlés határozatairól a lapokat megfelelően értesítette. E közléssel szemben *Papp* György nyilatkozatot tesz közzé, melyben sajtóperrel és a belügyminiszterhez terjesztendő feljelentéssel fenyegetődzik. Minthogy az elnökség csak a választmány határozatait hajtotta végre, felkéri a választmányt, hogy ez ügyben a további lépéseket illetőleg határozzon. Mindenekelőtt azonban kihallgatandónak tartja a jogtanácsos véleményét, kihez az összes ügyiratokat áttette. *Deák* Albert dr. jogtanácsos a hozzája áttett ügyiratokból konstatálja, hogy *Papp* György sikkasztást, csalást és csempészetet követett el és így e czímeken ellene a bünyenyítő feljelentés megtehető. Je-

lenti továbbá, hogy időközben megjelent nála *Papp* György testvére és a család nevében békés kiegyenlítést ajánlt fel. A család hajlandó ugyanis a *Papp* György által elidegenített összegeket megtéríteni és közbenjár arra nézve, hogy *Papp* György a lapokban közzétett nyilatkozataért az egyesülettől bocsánatot kérjen. Javasolja tehát, hogy a családnak ezen óhajta teljesítessek.

A választmány egyhangulag kimondja, hogy az elnökség eddigi eljárását helyesli, mert mindenben a választmány határozata értelmében járt el. Kimondja továbbá, hogy *Papp* Györgynek 2 napi időhaladékat ad, hogy a jelzett nyilatkozatot közzé tegye és az összegeket elszámolja. A mennyiben ez nem történék meg, a választmány útasítja a jogtanácsost, hogy *Papp* György ellen a bünyenyítő feljelentést tegye meg. A nyilatkozat megszerkesztésével a jogtanácsos és főtitkár kéretnek fel-

Márcz. 23-án délután választmányi gyűlést tartott az E. K. E. központi választmánya *Bethlen* Bálint gróf elnöklete alatt.

Jelen voltak *Radnóti* Dezső főtitkár, *Merza* Gyula főpénztáros, *Márki* Sándor dr., *Török* Imre dr., *Tanács* József, *Fenőffy* Jenő, *Nedoreszték* János.

A mult gyűlések jegyzőkönyveinek hitelesítése után *Radnóti* Dezső főtitkár terjesztette elő az iroda munkásságáról szóló jelentését, mindenek előtt bejelentvén, hogy *József* kir. herczeg a «*Székelyföld*» cz. díszművet könyvtára részére elfogadta és megküldéséért az egyesületnek köszönetét fejezte ki. Jelenti a főtitkár, hogy az elnökség intézkedett, hogy az egyesület a brüsszeli kiállításon ásványvizivel résztvegyen. A földmívelésügyi miniszter megküldte az egyesületnek a kiállítás emlékére *Magyarország földmívelése* cz. nagy művet. Az osztályok közül a Kolozsmegyei tartott időközben gyűlést és a petroszényi rendezett f. hó 17-én jelmez-estélyt. Bejelenti végül, hogy az egyesületbe tagokul belépni akarnak a következők: *Fancsó* Gyula m. kir. erdőgyak. Topánfalva, polczai *Fánó* Dalma magánzónó Sajó-Lád, *Kron* Kálmán jószágigazgató Alvácza, *Ludmann* Miksa m. kir. erdőgyak. Topánfalva, *Lukács* József bányamérnök Petrosény, *Ormódy* Lajos hivatalnok Debreczen, *Pálffy* Mihály m. kir. erdőgyak. Topánfalva, Topánfalvi magyar olvasókör elnöksége Topánfalva, *Berger* Jenő építész Debreczen, *Faragó* Károly könyvelő B.-Csaba, *Tarbuy* József órás Debreczen, *Horváth* János építész Debreczen, *Müller* Ede dr. Budapest, *Réthy* Béla gyógyszerész B. Csaba,

Szikszay Gyula fűrdőaljonos Debreczen, *Körözy Tivadar* cs. örsvezető Palota-Ilva, *Somossy László* Bécs. A választmány helyeslőleg veszi tudomásul a jelentést és a bejelentett új tagokat felveszi.

Merza Gyula főpénztáros jelenti, hogy február hóban 934 frt 22 kr. folyt be. A «*Székelyföld*» eladásából 604 frt 81 kr. jött be. A választmány tudomásul veszi a pénztári jelentést.

Olvastatik *Papp György* nyilatkozata, melyben a budapesti napilapokban közzétett nyilatkozatáért úgy báró *Feilitzsch* Arthur társelnöktől, mint az Erdélyrészi Kárpát-Egyesülettől bocsánatot kér. Ebben azt is kijelenti, hogy az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület tagjaitól beszédett tagdíjjakkal szabályosan elszámolt.

Az elnökség ezzel kapcsolatosan jelenti, hogy daczára e nyilatkozatnak, az abban foglalt elszámolás mindeddig nem történt meg, miért is intézkedett, hogy a jogtanácsos *Papp György* ellen a bünyenyítő eljárást indítsa meg, annál is inkább, mert napról-napra újabb adatok merülnek fel, mikép *Papp György* a beszédett tagdíjakat elköltötte, sőt több kereskedő számláit kifizetés végett az egyesülethez terjesztette be. A választmány helyeslőleg tudomásul veszi a jelentést és elrendeli az újabbban érkezett leveleknek is a jogtanácsoshoz való áttételét, kijelentvén, hogy azért nem indította meg eddig a törvényes eljárást, mert *Papp György* családja a kárt kiegyenlíteni ígérte, a mi azonban a család részéről nem történt meg.

Bemutatja főtitkár az egyesületi főkönyvet, melylyel kapcsolatosan előterjeszti az 1895. és 1896. évi záró számadásokat. Ezek szerint az egyesületnek 1895 ben 19.977 frt 83 kr., 1896-ban 38.900 frt 14 kr forgalma volt. Az egyesület vagyona, mely befektetésekben van, 43.589 frt 69 kr. Választmány a számadások átvizsgálására *Teleky László* gr. és *Szekula Ákos* számvizsgálókat küldi ki.

Olvastatik a *radna-borbereki fűrdő* 1896. évi záró számadása. E fűrdő 1897. évi költségvetése 1365 frt bevétellel és 570 frt kiadással állapítatik meg.

A *dombhádi fűrdő* 1896 évi záró számadása 431 frt 10 kr bevétellel és 408 frt 48 kr kiadással zárult. A választmány ezt is tudomásul veszi és a jövő évi költségvetést 950 frt bevétellel és 457 frt kiadással állapítja meg.

Az *ásványvízüzlet számadásai* szintén előterjesztettek. Ez adatok szerint a bevétel 3925 frt 66 kr volt. Az üzlet körül különösen *Benedek János* beszerzei ügyvivő teljesített rendkívül fáradságos munkát, miért is a választmány neki köszönetet

szavaz. Az ásványvízüzlet jövőjére nézve megbízott az elnökség a szükséges teendők eszközölésére.

A *diák-turistáskodás* ügyében szétküldött köríratra majdnem mindegyik vármegye kedvező választ adott. A beérkezett adatok átvizsgálására és rendbeszedésére *Hangay Oktáv* elnöklete alatt egy bizottság küldetik ki.

Az elnökség indítványára az egyesület nagyobb szabású új tag-gyűjtést indít, melyre vonatkozólag a bemutatott tervet elfogadja és kivételével az irodát megbízza.

A dunagőzhajózási társulat engedélyezte az egyesületnek, hogy tagjai arcképes igazolvány felmutatása mellett a passau—bécs—budapest—orsovai dunaszakaszon, továbbá a Tiszán és a Száván közlekedő személyszállító hajókon, valamint valamely osztrák, vagy magyar hajóállomásról Belgrád, Obrenovac és Sabac szerb állomásokra, vagy ismét visszafelé II. osztályu menetjeggyel az I. osztályon utazhatnak. A választmány az engedélyt örvendetes tudomásul veszi és intézkedik, hogy a tagok részére megfelelő arcképes igazolvány állítsák ki.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter kiutalta az akvarell-képekre engedélyezett 1000 frt segélyt és megrendeli az egyesülettől Brassó, Segesvár s Kolozsvár látóképeit. A választmány a megrendelést köszönettel fogadja.

Több apró tárgy után a gyűlés este 6 órakor szétoszlott.

OSZTÁLYOK GYÜLÉSEI.

A kolozsmegyei osztály.

Az E. K. E kolozsvármegyei osztálya márcz. 14-én d. e. 11 órakor a központi egyesület helyiségében választmányi ülést tartott. Elnökölt *Hangai Oktáv* osztályelnök. Jegyzett *Versényi György* dr. osztályi titkár. Jelen voltak: *Fodor József*, *Jenőffy Jenő*, *Mannsborg Sándor* br., *Merza Gyula*, *Radnóti Dezső*, *Tanács József*, *Török Imre* dr.

A *Kolozsvári Kalauz* ügyében az elszámolás megtörtént, bár még 400 példány künn van, melynek bekérése azonban folyamatban van. A fennmaradt példányokat leszállított áron, 25 kr-ért bocsátják áruba.

Junius 5., 6., 7-én lesz városunkban a felsőbb kereskedelmi iskolák tanárainak kongresszusa. Az egyesület részt vesz a fogadtatásban, elszállásolásban stb. Junius 7-én kirándulást rendez velök az *Andrássy-havasok*ra, az ottani menedékház megnyitásának ünnepségére. Ha azonban az idő a havasokban járásra még

nem lesz alkalmas, a Bükkbe, vagy esetleg a tordai hasadékba történik kirándulás. A kongresszusi tagoknak az osztály a Kalauz egy-egy példányával kedveskedik.

A messzelátói padok s a Szent-János forrás kijavítására, valamint az utóbbi hely pásztorának díjazására a szükséges összeget az osztály utalványozza.

Az elnök 7 frt 50 kr-ért megszerezte a 76 frt értékű legújabb katonai térképrészletet, mely négy darabban Kolozsvár környékét tünteti fel, 1—25000 nagyságban. Vászonzra húzatva s üveg alá helyezve, valamely utcasarkon kiállítja az osztály, hogy mindenki használhassa, könnyen hozzá férhessen. *Hevesy József* tag-társunk a szükséges keretet ingyen készíti el. Ez talán egy lépés lesz ahhoz, hogy majd nálunk is legyen, mint a forgalmas turista-városokban, pl. Grácban, Klagenfurtban, valamely köztéren mindenről tájékoztató oszlop

Az útjelzőket, jelző-táblákat az osztály kiigazítja s újakat készített, valamint a térképen az utakat színesen jelöli meg. *Jenőffy* alelnök megígérte, hogy a Szent-János forrástól a Peánára vezető legalkalmasabb erdei útát kitisztíttatja s megjelölteti.

Hangay elnök tudakozódott Bécsben, hogyan lehetne Kolozsvár környékének olcsó turistásági térképét elkészíttetni. A mint a kellő felvilágosításokat megkapja, megteszi ez irányban javaslatát.

A közeledő tavasz pezsgő kedvre, új munkára deríti buzgó és komoly igyekezetű turistáinkat, kiknek lelkes működéséi e fontos nemzeti ügy biztos fellendülését reméljük.

Maros-Tordamegyei osztály.

Maros-Tordamegyei osztályunk újjászervezés alatt áll. Az egyesület központja *Mikó Árpád* főispánt kérte fel, hogy a szervezés élére álljon, s ugyancsak megbízta *Molnár* Endre törvényszéki jegyzőt, hogy a szervezésben, mint titkár, a főispán úrnak segítségére legyen. *Mikó Árpád* még mint udvarhelymegyei főispán lekötözte az egyesületet támogatásával, hiszen mindenki kedvesen emlékszik vissza azokra a szép kirándulásokra, melyekben Udvarhelymegyében részt vett. *Molnár* Endre pedig sok évig volt a Brassó-megyei osztály titkára, hol buzgóságával s az ügy iránt való lelkesedésével szerzett magának az E. K. E. ben kiváló érdemeket. Hisszük, hogy a székelység vezér városában mielőbb hatalmas és munkás osztálya alakul az E. K. E.-nek.

